

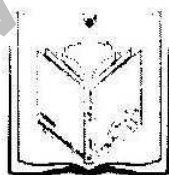
پوشاک و منسوجات بانوان

دوره صفوی و قاجار

نویسندگان:

دکتر ابوالفضل اودی رکن آبادی

و دکتر ده نانی

سرشناسه	داودی رکن آبادی ابوالفضل - ۱۳۵۱
عنوان و نام پدیدآور	پوشاک . منسوجات بانوان دوره صفوی و قاجار / نویسندگان: ابوالفضل داودی رکن آبادی، فاطمه دهقانی
مشخصات نشر	یزد: دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۱۲ص، مصور (بخش رنگی)
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۶۴۴-۸
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۷۱-۱۹۱
موضوع	پوشاک زنانه- ایران- تاریخ- قرن ۱۰-۱۳
موضوع	پارچه- ایران- تاریخ- قرن ۱۰-۱۳
موضوع	پارچه- ایران- طرح- تاریخ
موضوع	زنان- ایران- وضع اجتماعی- قرن ۱۰-۱۳
شناسه افزوده	دهقانی، فاطمه - ۱۳۶۴-
سناد نزوده	دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد
زبان پندگی	۱۳۹۶، پ. ۹، د/۱۷۲۰ GT
رده بندی دی	۳۹۱/۲۰۹۵۵
شماره کتابخانه	۴۷۳۶۷۴۴
شماره ثبت: ۲۶۱-۹۶	تاریخ صدور مجوز: ۱۳۹۶/۶/۹

پوشاک و منسوجات بانوان دوره صفوی و قاجار

■ نویسندگان: دکتر ابوالفضل داودی رکن آبادی، فاطمه دهقانی

■ انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

■ ناظر چاپ: حمید صادقی

■ نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶

■ لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

■ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

■ قیمت: ۳۵/۰۰۰ تومان

■ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۶۴۴-۸

■ انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

E Mail: entesharat_elmi@iauyazd.ac.ir

نشانی: یزد- صفائیه- دانشگاه آزاد اسلامی- انتشارات- ۳۵-۳۸۲۱۴۸۱۳

حق چاپ برای انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد محفوظ است.

تلفن مرکز پخش: ۳۵-۳۸۲۱۴۸۱۳

مقدمه

انسان ذاتا زیبایی را دوست دارد و لباس از عمده کالاهایی است که زیبایی را دو چندان می‌کند و همین خواست و نیاز است که مد، الگوی سلیقه پسند فرهنگی و اجتماعی را به وجود آورده و هر روز به شکلی جدیدی خودنمایی می‌کند. علاوه بر آن در هر جامعه نوع و کیفیت لباس مردم هم بیانگر رابطه اقتصادی، اجتماعی و اقلیمی آن جامعه و هم تابع جهان‌بینی و ارزش‌های حاکم بر فرهنگ آن جامعه است. لذا هر کشوری با توجه به فرهنگ و آداب و رسوم خود تحقیقات گسترده‌ای در زمینه پوشاک انجام داده و به سلیقه خود به آن پرداخته است. ولی شاید به دال همین اختلافات فرهنگی و قومی، منبع موثقی که بتوان در آن به بررسی دقیق پوشاک واز به طور کامل از حیث فرم، منسوجات، نقوش و رنگ لباس که با توجه به فرهنگ مردم و رت گرفته باشد در دست نیست. به طور عمده، آنچه در منابع پوشاک درباره لباس بانوان ذکر شده، تئیدی به پوشاک مردان و زنان در ادوار تاریخی گذشته، بدون توجه به نقوش و رنگ‌های به کار رفته در لباس آنان است. همین امر نگارنده این تحقیق را بر آن داشت که در مورد این موضوع تفصیلاً و در فاشگری بیشتری داشته باشد.

به این منظور در شرایط و بسجعه کنونی برای ترویج و گسترش فرهنگ و پوشش اسلامی در جامعه و جلوگیری از ورود فرهنگ غربی به عام گرایش به سبک اروپائی، سعی شده از دل فرهنگ اسلامی مردم طی هزاران سال نوع پوشاک و منسوجات بانوان دوره‌های صفویه و قاجار که از نظر فرهنگی بسیار نزدیک به ما هستند و تناسب فرهنگی قدیم و جدید را برای ما در بر داشته باشد، استخراج شده تا به عنوان سبکی نو آن را به دنیا عرضه کند و این نوآوری امکان‌پذیر نیست مگر با شناخت کامل فرم، منسوجات، نقوش و رنگ لباس بانوان در آن دوره‌ها و از طرفی این شناخت به عنوان الگوی مناسبی برای طراحان لباس و طراحان پارچه است تا با استفاده از رنگ‌های اصیل و نقوش ایرانی هر چه بیشتر به فرم پرداخت نشود. در حال حاضر اصالت ببخشند و تصویر روشن‌تری از غنای فرهنگی ایران را به نمایش بگذارند و باعث نوآوری و طرح‌های جدید که به نوعی مد روز می‌باشند، در پوشش‌های اسلامی به کار گرفته شوند.

همان‌طور که می‌دانیم پارچه نقش به سزایی در هنر زیباسازی پوشاک دارد. در مورد پارچه‌های زیبا و باشکوه ایران و وصف آن در میان تاریخ نویسان سخن بسیار است و نمونه‌های چشم‌نواز آن‌ها بر تن زنان به وفور دیده می‌شود که با رشد صنعت نساجی و پیشرفت منسوجات و پارچه‌بافی، لباس‌ها نیز از تنوع بسیاری برخوردار شدند و این امر برای بسیاری از افراد علی‌الخصوص خانم‌ها اهمیت ویژه‌ای داشت. لباس زنان همواره در طول تاریخ سیر تکامل خود را پیموده و به فرم‌های گوناگونی درآمده است. همواره زنان به زیبایی و آراستگی لباس خود اهمیت می‌دادند و بخشی از لباس خود را با انواع تزئینات و سوزن‌دوزی‌ها می‌آراستند. تاریخ

پارچه‌بافی نشان می‌دهد که پارچه‌بافی در زمان‌های مختلف، متکی بر حمایت پادشاهان بوده و هر گاه مورد حمایت قرار گرفته به اوج پیشرفت خود رسیده است. یکی از مهم‌ترین این دوره‌ها عصر صفوی است که در اثر حمایت پادشاهان در این صنعت، پیشرفت زیادی به دست آمد که از مشخصات اصلی هنر ایران به خصوص در هنرهای ظریف و تزئینی از جمله منسوجات، رنگ‌آمیزی و استفاده از رنگ‌های خالص است. شاید بتوان گفت هنرمندان طراح و رنگرز در هیچ جای جهان، به اندازه ایرانیان در استفاده از رنگ و نقش از خود ابتکار و خلاقیت نشان نداده باشند و با استفاده از رنگ‌های متضاد و مکمل در کنار هم شکوه و جلال خاصی به لباس می‌بخشیده‌اند و به انواع دوخته دوزی و نقاشی روی پارچه می‌پرداختند و بی‌شک بهترین نوع پارچه‌ها نیز در این دوره برای پوشاک زنان استفاده می‌شده است. پس از سقوط سلطنت صفویه صنعت پارچه‌بافی دچار رکود شد و با به قدرت رسیدن نادرشاه تا حدی امنیت برقرار شد و کارخانه‌های پارچه‌بافی در شهرهای مختلف مانند سابق به کار خود ادامه می‌دادند ولی در پایان سلطنت نادرشاه به تبع نساجی دولتی رو به انحطاط نهادند و تولید کرم ابریشم در مازندران که هزار و چهارصد سال سابقه یافته بود متوقف گردید و با مرگ وی صنعت نساجی به سرعت تنزل پیدا کرد. از زمان محمدشاه قاجار و سفرهای بی در پی پادشاهان دیگر به اروپا، به تدریج ایران به عنوان کشور صادرکننده پارچه خام ابریشم خام، پشم و غیره به اروپا و واردکننده منسوجات خارجی جهت تهیه پارچه‌های دیگر مصارف شناخته شد، ولی با این وجود حضور چشمگیر پارچه‌های مزین به نقوش قاجاری با اصالت ایرانی در زمان قاجار، نیز دیده شده که هنوز در نوع خود بی‌بدیل هستند؛ بنابراین با توجه به کمبود منابع معتبر در امر پوشاک، نگارنده سعی نمود جهت بررسی پارچه‌ها و پوشاک زنان به معتبرترین و بهترین منابع مکتوب، تصویری و آثار باقیمانده در برخی کتب و شاهکارهای ماری گذشته که چون سندی زنده هستند مراجعه کند، از جمله نگاره‌های شاهنامه شاه علی‌اشرفی و کاخ چهل‌ستون اصفهان جهت بررسی دوره صفوی و آثار موجود در کاخ‌های گلستان و سعدآباد تهران جهت بررسی دوره قاجار و همچنین برخی نگاره‌های باقی‌مانده از آن دوره‌ها، در قفسه زیاد مورد بررسی قرار گرفت. امید است نگارنده توانسته باشد با انجام این تحقیق فرهنگ اسلامی ایرانی اسلامی را در امر پارچه و لباس به نمایش گذاشته تا علاقه‌مندان با استفاده از این منبع بتوانند برگی نو از فرهنگ اصیل این ملت کهن را به جهانیان عرضه کنند و یک سد فرهنگی در مقابل بیگانگان بسازند، زیرا راهکار کاهش نفوذ فرهنگی محدود کردن عرصه نیست بلکه مهم، ظاهر شدن جذاب، قدرتمند و زیبا در عرصه نمادی است؛ که حمایت طراحان، الگوسازان و آفرینندگان مدل‌ها و نمادهای فرهنگی را می‌طلبد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
فصل اول: هنر و تمدن عصر صفوی و قاجار ۱۷	
۱۷	۱-۱- هنر و تمدن عصر صفوی
۱۷	۱-۱-۱- اوضاع سیاسی
۲۴	۱-۱-۲- اوضاع اجتماعی
۲۸	۱-۱-۳- اوضاع اقتصادی
۳۱	۱-۱-۴- اوضاع فرهنگی
۳۵	۱-۲- هنر و تمدن عصر قاجار
۳۵	۱-۲-۱- اوضاع سیاسی
۴۱	۱-۲-۲- اوضاع اجتماعی
۴۵	۱-۲-۳- اوضاع اقتصادی
۴۷	۱-۲-۴- اوضاع فرهنگی
فصل دوم: موقعیت بانوان در دوره صفوی و قاجار ۵۱	
۵۱	۲-۱- وضعیت زنان در دوره صفوی
۵۱	۲-۱-۱- اوضاع اجتماعی
۵۴	۲-۱-۲- اوضاع اقتصادی
۵۵	۲-۱-۳- اوضاع فرهنگی
۵۷	۲-۱-۴- وظایف زن در خانه
۵۸	۲-۲- وضعیت زنان در دوره قاجار
۵۸	۲-۲-۱- اوضاع اجتماعی
۶۴	۲-۲-۲- اوضاع اقتصادی
۶۵	۲-۲-۳- اوضاع فرهنگی
۶۷	۲-۲-۴- وظایف زن در خانه

فصل سوم: منسوجات و پوشاک بانوان دوره صفویه ۶۹

۶۹	۳-۱ منسوجات
۷۳	۳-۱-۱ انواع پارچه‌ها
۷۹	۳-۱-۲ نقوش مورد استفاده در پارچه‌های لباس زنان
۹۳	۳-۲ پوشاک
۹۴	۳-۲-۱ لباس اندرونی
۱۰۷	۳-۲-۲ پوشش سر
۱۱۵	۳-۱-۳ پوشش پا
۱۲۰	۳-۱-۴ پوشش بیرونی
۱۲۴	۳-۲-۵ رنگ پوشاک

فصل چهارم: پوشاک بانوان در دوره قاجار ۱۲۹

۱۲۹	۴-۱ منسوجات
۱۳۰	۴-۱-۱ انواع پارچه
۱۳۶	۴-۱-۲ نقوش مورد استفاده در پارچه‌های لباس زنان قاجار
۱۴۶	۴-۲ پوشاک
۱۴۹	۴-۲-۱ لباس اندرونی
۱۷۱	۴-۲-۲ پوشش سر
۱۷۵	۴-۲-۳ پوشش پا
۱۸۲	۴-۲-۴ پوشش بیرونی
۱۸۷	۴-۲-۵ رنگ پوشاک

فهرست منابع ۱۹۳

۱۹۳	الف- کتاب‌های فارسی
۲۰۲	ب- مقالات فارسی
۲۰۵	ج- پایان نامه کارشناسی ارشد
۲۰۵	د- کتاب‌های لاتین
۲۰۵	ه- منابع تصاویر